

Інтернет-аспекти перформативного повороту

Ольга Тургенєва, к.ф.н.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ)

1. Протест як текст, текст як протест: нонконформізм в Інтернет-просторі. Перформативність можна визначити як «віру в те, що мова не тільки репрезентує реальність, а й визначає її, і що певні явища існують тільки тоді, коли вони перформативно повторюються та повинні завжди повторюватися для того, щоб існувати. [...] Тенденція все розглядати як текст була змінена тенденцією підводити все під терміни перформативності» [Доманська 2011, с. 227].

XX століття дозволяє по-новому досягнути феномен нонконформізму: творча сутність даного явища, виходячи за межі творчого осмислення та переосмислення соціальних правил та норм, реалізується у сфері мистецької практики. Така нова роль нонконформізму є наслідком складних трансформаційних процесів соціально-культурної сфери, що виступили передумовою виникнення низки нових специфічних соціальних та естетичних феноменів, за умов яких з'явилася можливість розглядати як витвір не тільки кінцевий продукт процесу творчої діяльності, а й сам процес творення. Це явище є наслідком «перформативного повороту» у культурі. Професор історії Ева Доманська описує його так: «Перформативний поворот означає суттєвий зсув у нашій мотивації вивчення історії, замінюючи споглядання історії та роздуми про неї діями – як «в минулому», так і «в майбутньому» для того, аби здійснити конкретні зміни у сучасній соціальній та політичній реальності» [Доманська 2011, с. 227].

Цю думку можна розглядати також у контексті сучасних соціальних мереж: полеміка, яка точиться у коментарях до публікацій, що викликають значний соціальний резонанс, є, на нашу думку, різновидом соціальної дії, адже чинить опосередкований вплив на соціально-культурний та соціально-політичний простори. Тобто текст перетворюється на дію і нерідко – на протестну дію.

Інтернет-простір як такий – простір відкритої інформації. Він не є, на відміну від телебачення або паперових ЗМІ, односпрямованим каналом передачі інформації з метою впливу на думку конкретної людини та на соціальну думку в цілому. На зміну «зворотному зв'язку» у вигляді «листів у редакцію» сьогодні прийшла практика коменту-

вання матеріалу, розміщеного у соціальній мережі або в Інтернет-ЗМІ. Такі коментарі об'єднують безліч функцій: це і функція зворотного зв'язку, і функція осмислення, рефлексії викладеного матеріалу (в тому числі – автором), і функція протесту проти точки зору автора статті. Варто зауважити, що Інтернет-простір, формально позбавлений цензури і багатовимірний, зазнає, однак, прямого (заборона певних сайтів) та опосередкованого (застосування армії «тролів», платних коментаторів, які виступають як незаангажовані користувачі мережі) цензурування. Проте навіть це явище свідчить, на нашу думку, про зазначений вище характер Інтернет-простору: текст перетворюється на дію, а дія оформлюється та існує у формі тексту.

2. Глядач як співавтор. Перформативний поворот має ще одну значущу рису: це перехід від «мистецтва творення» до «мистецтва відтворення». На чому ж ґрунтувався такий перехід? Безумовно, для того, щоб перформативний поворот відбувся, мав сформуватися чималий «арсенал» технічних засобів – інструментів для створення, відтворення і зберігання артефактів культури, у тому числі – тексту. Стрімкий розвиток технічних засобів, що відбувався у ХХ столітті, сприяв своєрідному «вивільненню» творця, завдяки якому він спромігся повністю зосередитися на передачі свого світосприйняття та своєї думки, залишивши копіювання на долю техніки, а також залучити глядача у співавторі творчого процесу.

Лишаючи за межами даного тексту відомі трактування сучасного мистецтва як простору спільного творіння митця та глядача (останньому доводиться «зчитувати» контексти твору, домислювати або безпосередньо брати участь у творчому процесі), повернемося до розгляду «глядача як співавтора» в Інтернеті. Це згадуване вище рецензування певного тексту або іншого твору, проте це також і можливість публічно вподобати той чи інший текст або медіапродукт («лайки» та «дизлайки»), і можливість повторної публікації певного тексту або іншого твору («перепост»). Інтернет-простір узагалі та простір соціальних мереж зокрема – місце, де перформативний принцип «глядач як співавтор» реалізується у повній мірі.

3. Контекстуальність. Першою з причин перформативного повороту ХХ століття була (пов'язана з можливістю копіювання та відтворення результатів творчого процесу) зростаюча вагомість *контексту*, створення того чи іншого артефакту, яка стала своєрідною запорукою зміщення акцентів і уваги (глядача й самого митця) з кінцевого результату – на процес творення, а також розміщення результату творення і, нарешті, – сприйняття результату творення.

Творчий акт набув нової важливої якості, яка надалі в значній мірі визначатиме вагу і значимість того або іншого мистецького витвору, – контекстуальності. Це означає, що, нарівні з традиційними характеристиками твору (такими як форма та зміст твору, ідея, яку намагався висловити автор) оформився в окрему визначальну рису і сам контекст творення. Умови створення об'єкту, особливості його подачі глядачеві, засоби, за допомогою яких створення відбувалось, – усе це набуває чимдалі більшого значення. Акцентуалізація контексту є однією з осьових характеристик перформативності.

В Інтернет-просторі контекстуальність є чи не визначальною характеристикою середовища. Розуміння написаного чи переглянутого, адекватна його оцінка, повноцінне співавторство глядача або читача передбачає включеність у контекст – соціальний, політичний, культурний, у контекст актуальних мемів тощо.

Література:

Доманска Э. Перформативный поворот в современном гуманитарном знании // Способы постижения прошлого. Методология и теория исторической науки / Отв. ред. Кукарцева М.А. М.: Канон+; Реабилитация, 2011. – 352 с.

«А-топічність» любові як один із проявів не-висловлюваного

Віталій Туренко, к. ф. н,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ)

Феномен любові як один із фундаментальних гранд-наративів людства загалом, та історико-філософського дискурсу зокрема, пов'язаний із різного роду суперечностями. Однією з проблем амбівалентності його природи полягає в тому, наскільки правильно і чи можемо ми взагалі говорити про любов? Які «межі» дискурсу про любов? У чому полягає її невизначеність як прояву невисловлюваного? Саме на ці запитання ми спробуємо у даних тезах окреслити певні відповіді.

На нашу думку, шляхи вирішення даних питань необхідно розрізняти в двох площинах: науковій та особистісній.

Щодо наукового підходу, то варто зазначити, що предметизація любові як одна з ключових проблем у філософії любові полягає в тому, що досі ні наука, ні людство не знають достеменно, що